

Remissvar på Miljöårsberedningens betänkande SOU 2000:67, Levande Skärgård

SRF - Skärgårdarnas Riksförbund - är en politiskt och fackligt obunden sammanslutning av svenska kust- och skärgårdsföreningar samt ö-föreningar i de större insjöarna. Förbundet har till uppgift att vara ett forum för erfarenhetsutbyte samt på riksnivå företråda den fast bosatta skärgårdsbefolkningen.

Inom SRF har en arbetsgrupp arbetat igenom frågeställningarna i Levande Skärgård. Det fulla dokumentet för detta som också innehåller en sammanfattning av det Nationella Strategiska Handlingsprogrammet för Skärgården bifogas.

Fastboende i skärgården - ett riksintresse.

Beträffande begreppet Levande skärgård så har det olika betydelse beroende på vem som använder det. För oss innebär Levande skärgård att lagstiftningens utformning, myndighetsutövningen och den politiska styrningen av samhället gör det möjligt för skärgårdsbefolkningen att under tidsenliga förhållanden och på ett ekologiskt hållbart sätt, bo och verka i skärgården. Fastboende i Skärgården borde vara ett riksintresse lika väl som det rörliga fritidslivet. Varför ska det vara självklart att ett vandrarhem i ett attraktivt sjöläge ska ha företräde framför ett servicehus för skärgårdens äldre?

Mycket allvarligt är att beredningen tassar runt frågor kring livsmiljö och boende. Skärgårdsbon är i både sitt boende och i sina näringar inlåst i lagsystem som saxar i varandra. En levande skärgård förutsätter inte minst strategier för att behålla och få tillbaka ungdomarna och göra det möjligt för dem att våga bilda familj. Boendekostnaderna borde belysts. I detta sammanhang får vi ett intryck av att miljöårsberedningen ser Riksantikvarieämbetet som viktigare instans när det gäller skärgårdssamhällen än Boverket och Glesbygdsverket.

Norrland och öarna i insjöarna måste komma med

Miljöårsberedningen har helt glömt bort att Norra Sverige och öarna i de stora insjöarna ej ingick i de regionala miljö- och hushållningsprogrammen. Det är därför viktigt att de aktuella länsstyrelserna och kommunerna nu tar fram regionala program och startar arbetet med fördjupade kommunala översiktsplaner.

Positivt med direktiven om samverkan i utredningens etapp 1 - men varför övergav man arbets sättet i etapp 2?

Miljöårsberedningen gav de berörda länsstyrelserna i direktiv att bedriva utredningsarbetet tillsammans med skärgårdsborna och deras organisationer. De medlemsföreningar som sedan deltagit i arbetet med de regionala miljö- och hushållningsprogrammen har konstaterat att de berörda länsstyrelsernas verkligen varit lyhörda för skärgårdsbefolkningens synpunkter. En stabil grund är lagd för att i praktiken upprätthålla och vidareutveckla en levande skärgård.

Tyvärr har inte det öppna och demokratiska arbets sätt som tillämpats regionalt gällt miljöårsberedningen som istället, medvetet eller omedvetet, fallit tillbaka i de invanda spåren och närmast betraktat synpunkterna från skärgårdsborna som särintressen. I de förslag som Miljöårsberedningen lägger fram saknas formuleringar som antyder att det fortsatta arbetet i praktiken kommer att bedrivas i samverkan med kust- och skärgårdsbefolkningen.

Utgå från Glesbygdsvverkets Nationella Handlingsprogram för Skärgården!

Hur kan det komma sig att man inte ens nämner Glesbygdsvverkets väl förankrade Nationella Handlingsprogram för Skärgården från 1997? Varför har man inte utnyttjat det Nationella Skärgårdsforumet för att testa sina förslag?

Ekonomiska resurser måste tillföras

Länsstyrelserna har tydligt och bestämt talat om att ekonomiska medel måste tillföras för att det ska vara möjligt att genomföra de åtgärder som man enats om på regional nivå. Om inte de ekonomiska resurserna finns så faller allt platt till marken. Skärgårdsbetänkandet riskerar därmed att bli en ny hyllvärmare. Det är fel att tala om kostnader i detta sammanhang. Tänk med rätta positivt. De regionala och lokala myndigheterna ska investera för att uppnå en hållbar utveckling i de utvalda skärgårdsområdena. Det handlar i klartext om en investering i god livsmiljö för åretruntboende, fritidsboende, besökare, flora och fauna. Investeringskostnaderna för en Levande Skärgård borde ingå i beräkningsgrunderna för inkomstutjämnningen mellan kommunerna.

Skärgården borde ingå i de regionala Tillväxtavtalen.

Översiktsplaner - väl förankrade styrinstrument

Vi delar Miljövårdsberedningens uppfattning att en gemensam satsning på översiktsplanering i landets kust- och skärgårdsområden behöver genomföras, men tidsplanen är alldeles för utdragen. Arbetet måste komma igång omedelbart och naturligtvis skall det ske i nära samarbete med skärgårdsbefolkningen genom byalag, byföreningar, skärgårdsföreningar och skärgårdsråd. Det är viktigt att skärgårdsborna får ekonomisk ersättning för sitt deltagande. De ekonomiska marginalerna är små och på grund av avstånd och svårigheter med kommunikationer kan inkomstbortfallet för ett enda möte vara stort.

Skärgårdarnas Riksförbund har förordat ett svenskt deltagande i ett kommande EU-program för integrerad kustzonsförvaltning (ICZM). Det är viktigt att skärgårdsbefolkningen ges tillfälle att utifrån nya utgångspunkter delta i utvecklingen av den regionala och lokal förvaltningen av kustzonens miljö samt mark- och vattenresurser. Erfarenheter från andra länder bedöms vara av stort värde.

Nyansera strandskyddet och använd lokal kompetens för detta

Förslaget om skärpt och utökat strandskydd gör oss djupt oroade. Den skärpning som föreslås från särskilda till synnerliga skäl kommer att i än högre grad hindra en positiv utveckling i skärgården. Vill miljövårdsberedningen verkligen verka för att skärgårdsbefolkningen ska få det svårare att bo och verka i skärgården? Vem skall då förvalta skärgårdens omtalade värden? Vem ska skörda den avkastning som mark och vatten producerar per säsong? Är det inte så att fisk är en nyttig föda? Om förslaget vinner gehör så kommer det att innebära att det blir ännu svårare att lösa problemet med brist på bostäder. En nyansering av strandskyddet behövs utifrån lokala förhållanden och i nära samarbete med skärgårdsbefolkningen. I lokala översiktsplaner skall områden som bör bevaras och områden som kan bebyggas markeras.

Överhuvudtaget är det kapitel som behandlar stränderna ett stort mörker ur vårt perspektiv. Det är viktigt att det rörliga friluftslivet har tillgång till stränderna, men vi kan inte förstå att detta måste innebära att våra önskemål inte går att uppfylla. Det förhåller sig i praktiken tvärt om. Skärgårdsbefolkningen är en tillgång för det rörliga friluftslivet.

Strandskyddet leder oss in på frågan om skyddsvärda bottnar och hur skyddet för dessa utformas. Skärgårdens yrkesfiskare fångar den största andelen av sin fångst på just de grunda vattenområden. Fisket på de grunda bottenarna har fungerat på ett hållbart sett sedan urminnes tider.

Frågan om strandstädningen måste också förtydligas och bli till ett nationellt intresse. Det är idag ett mycket tungt ansvar för markägarna.

Beakta skärgårdsjord/skogsbrukets naturvårdande betydelse.

Genom Natura 2000 utökas andelen naturskyddade områden och med ett skötselperspektiv hämtat från Centraleuropas tätbefolkade områden. Ur ett nordligt glesbygdsperspektiv finns inte alltid orsak att fridlysa stora landarealer för att skydda en viss djur- eller växtart. Skärgårdens jordbruk drivs mycket naturvänligt och är ofta en förutsättning för de kulturpåverkade naturmiljöer som finns i skärgården. Ett exempel finns att hämta från Gräsö där man fått plocka ut vissa områden från Natura 2000 så att de också i fortsättningen kan skötas om genom skärgårdsjordbruket. Det småskaliga skärgårdsjordbruket är en förutsättning för skärgårdens rika biotypmångfald.

För att det ska finnas ett livskraftigt skärgårdsjordbruk, så måste alla typer av insatser samordnas, EU-stöd, lagstiftning, kommunala planer och verksamheter. Det är meningslöst att satsa på betesmarkstöd och stängselavtal om fastighetsskatten ändå knäcker markägarna. Samma sak gäller regler t.ex. för småskalig livsmedelshantering eftersom skärgårdsjordbruket inte har en chans som vanlig råvaruproducent.

Rådgivning om olika stödprogram måste föras ut till lantbrukarna i form av individuellt uppsökande verksamhet eftersom det oftast varken finns tid, kunskap och motivation att sätta sig in i alla bestämmelser själv.

Fiske och vattenbruk - nya skötselformer skapar lokala näringar.

SRF stödjer Miljövårdsberednings förslag att satsa på utveckling ett småskaligt kust- och skärgårdsfiske på bekostnad av det ohållbara havsfisket. Vårt förtroende för Fiskeriverkets fiskepolitik under senare halvan av 1900-talet är för länge sedan obefintligt. Stordriftens tidevarv är förbi. Det är dags att satsa på småskaligt kust- och skärgårdsfiske. Fångsterna ska distribueras på lokala och regionala marknader.

Det fria handredskapsfisket skapar alltjämt svåra konflikter, och de ökar i omfattning p.g.a. den nya miljöbalkens tolkning av allemansrätten. Miljöbalken medger nämligen att vem som helst kan starta en kommersiell verksamhet på enskild fastighet utan mark- och vattenägarnas medgivande. Vi kräver en omedelbar undanröjning av denna konfliktgrund. Åtgärden är dessutom en förutsättning för att skärgårdsbefolkningen ska stimuleras till att bygga upp egna verksamheter kring ett hållbart småskaligt sportfiske på sina egna fiskevatten

Vi anser att Miljövårdsberedningen är på rätt spår när man tydligt framför att en ny förvaltningsform för skärgårdsfisket ska utvärderas i praktiken i 3 av de 4 skärgårdsområdena. Vi vill också uppmärksamma Miljövårdsberedningen på att Fiskeriverket i samarbete med Turistdelegationen också vill ha tillstånd en bättre fiskevård i skärgården. Fiskeriverkets rapport heter FISKETURISM - en naturlig näring FISKERIVERKET INFORMATION 1999:5. I det Nationella handlingsprogrammet för Sveriges skärgårdar framhålls också fördelarna med att bilda fiskevårdsområden.

Slopa importen av smutsig el som förstör vattenmiljön

Beträffande vattenmiljön i kusthaven så gör miljövårdsberedningen bedömningen att övergödningen av våra kusthav är den enskilda företeelse som har störst negativ inverkan på skärgårdens och havens marina miljö. Riksförbundet stödjer utan minsta tvekan detta synsätt. Vi är dock ytterst förvånade över miljövårdsberedningens bedrövligt kläna åtgärdsförslag. Visst är det viktigt att påskynda utfasningen av utombordsmotorer som inte klarar skärpta utsläppskrav samt stimulera till produktion och användning av miljövänligare bränslen, men hur åtgärda de verkligt stora utsläppen av kväveoxider och fosfor? Politiska beslut har t ex fattats att avreglera el-marknaden, vilket bland annat fått som konsekvens att mer fossila bränslen än någonsin används för att producera skitig elenergi. Är detta en sund miljöpolitik? Utsläpp av kväveoxider från samhällets olika transport-system (bilar, fartyg, lastbilar, bussar och flygplan) är jämte utsläpp från tätorter, jordbruk och skogsbruk en betydande orsak till övergödningen av kustvattnen. Det är synnerligen viktigt att snarast utveckla och införa miljöanpassade transport-tekniska lösningar i hela världen. Detta är såväl ett internationellt som ett nationellt ansvar. Ett internationellt forskningsorgan kopplat till en internationell miljöfond bör omedelbart bildas

Brottsligheten till sjöss pågår alltjämt utan minsta tendens till minskning. Bara de senaste veckorna har vi med bestörtning fått veta att Gotska Sandön och stora delar av den yttre skärgården i Stockholms län har drabbats av nya oljeutsläpp. Återigen har en befälhavare på ett fartyg begått ett respektlöst brott, men fortfarande finns inga möjligheter att komma åt den skyldige. Vilka åtgärder tänker miljövårdsberedningen föreslå för att denna typ brott ska kunna förebyggas i framtiden?

Vattenförsörjningen - skilj på permanent- och fritidsboende.

Förslagen som lämnas är bra. Det är viktigt att det finns en policy, men det gäller också att den efterlevs. Vattenfrågan är en anledning till att man bör skilja på permanentboende och fritidsboende. Idag, med alla krav på hög standard, har även fritidshusen både disk- och tvättmaskin. Man tar med sig levnadssättet från storstaden och har ringa förståelse för att vatten, paradoxalt nog i skärgården, är en bristvara.

Vi föreslår att lämplig instans skall få till uppgift att utforma en kombinerad informations- och utbildningsfolder som riktar sig till skärgårdshushållen och de fritidsboende.

Ta på allvar itu med skarv- och sälproblemen

Miljövårdsberedningen har i vanlig ordning förringat problemet med de växande stammarna av säl och skarv, men det talas om förebyggande åtgärder, vilket förhoppningsvis betyder allmän jakt på skarv och skyddsjakt gråsäl. Antalet gråsälsangrepp på t ex fasta redskap längs ostkusten har ökat kraftigt. Problemen med gråsäl har således spritt sig till Östersjöområdet. Yrkesfiskarna har uppmanats att fiska på alternativa sätt eller byta till starkare nät, men de åtgärderna är inte genomförbara i praktiken. Andra fångstmetoder, om det nu över huvud taget finns några alternativ, ger mindre fångster och de höghållfasta näten är många gånger dyrare. Hur skall den ekvationen gå ihop för en yrkeskategori som redan är lågavlönad? En ansvarsfullt bedriven jakt på såväl gråsäl som skarv är det enda realistiska alternativet tills andra realistiska åtgärder finns att tillgå.

En förväntan att åtgärder kommer igång

Som helhet är betänkandet bra. Det tar upp många frågor av vikt för skärgårdsborna och de regionala programmen har tillkommit i nära samverkan med den bofasta befolkningen.

Skärgårdsborna har under många år sett utredning efter utredning komma och gå utan att förslagen omsätts i verklighet. Tyvärr är det på få områden som programmet tydligt talar om hur förslagen ska genomföras. I allt för stor utsträckning föreslås nya utredningar.